

Čitateľovi

Drogová prevencia sa zväčša uskutočňuje jednak v rámci vzdelávacieho procesu, keď mladým ľuďom poskytujeme informácie o drogách a o ich účinkoch, a tiež v rámci ovplyvňovania ich správania a postojov v prípade, že sa do kontaktu s drogami už dostali. Táto príručka má za cieľ poskytnúť školám a všetkým pracovníkom v oblasti prevencie informácie, postupy a nástroje, potrebné na analýzu tých preventívnych programov, ktoré už existujú a tiež na vytváranie nových školských programov drogovej prevencie.

Príručka je jedným z výstupov európskeho projektu „Európska zdravá škola a drogy“, ktorý bol zameraný na podporu inovácií a vytvárania kvalitatívnych štandardov pre drogovú prevenciu v škole. Ďalšie materiály, vydané v rámci tohto projektu, zahŕňajú monitorovací dotazník, príručku pre školských koordinátorov drogovej prevencie a príručku na zlepšovanie sociálnej klímy v škole. Ďalšia príručka - doporučená ako pomôcka pri vytváraní školskej protidrogovej politiky - popisuje kvalitatívne kritériá školskej drogovej prevencie.

Autori tejto príručky pracujú v oblasti výskumu programov školskej drogovej prevencie, v oblasti implementácie týchto programov do praxe alebo v oblasti vytvárania týchto preventívnych projektov a programov. Bola starostlivo posúdená skupinou odborníkov z oblastí školstva, zdravotníctva a vedy.

Model, prezentovaný v tejto príručke nie je samozrejme jedinou metódou na vytváranie efektívneho školského preventívneho programu. Programy drogovej prevencie používané v školách sú ovplyvňované rôznymi kultúrnymi a environmentálnymi faktormi a školskými predpismi a vyhláškami. Napriek tomu sa však táto príručka snaží poskytnúť školskej praxi príklad efektívneho preventívneho programu, ktorý obsahuje všetky elementy jeho tvorby.

Maurice Gallá
koordinátor projektu

Úvod

Cieľ príručky

Cieľom tejto príručky je poskytnúť školám, zdravotníckym pracovníkom a všetkým, čo pôsobia v oblasti školskej drogovej prevencie návod na analýzu, výber a vylepšovanie tých programov, ktoré už existujú, alebo pomôcku na vytváranie programov, ktoré si (v spolupráci s ostatnými) môžu zostaviť sami. V príručke kombinujeme úspešné a efektívne vedecky overené školské preventívne programy s príkladmi z úspešnej praxe.

Príručka samotná nie je školským preventívnym programom. Poskytuje informáciu o orientačnej štruktúre takýchto programov. Špecifické aktivity alebo informácie o drogách neuvádzame. Zaoberáme sa tými prvkami školského preventívneho programu, ktoré sú - podľa našej mienky - podmienkou jeho zrozumiteľnosti a efektívnosti. Kladieme dôraz na samotný proces tvorby programu, na jeho efektívnosť, na rešpektovanie špecifik konkrétneho školského prostredia, na implementáciu programu a na spôsob získavania spätnej väzby formou monitoringu a hodnotenia.

Príručka obsahuje príklady a obmedzený počet cvičení, ktoré ilustrujú praktické využitie modelu. Je písaná pre učiteľov a ostatných školských pracovníkov, rovnako ako aj pre pracovníkov v zdravotníctve a všetkých dobrovoľníkov, zúčastňujúcich sa na tvorbe, výbere, a/alebo implementácii školského projektu alebo programu drogovej prevencie, predovšetkým na stredných školách. Príručka sa zameriava na programy určené žiakom vo veku od 11 do 18 rokov.

Čo je školská drogová prevencia?

Táto príručka je určená širokému európskemu publiku. Aby sme sa vyhli nesprávnemu chápaniu alebo nesprávnemu výkladu základných termínov a definícií, považujeme za potrebné vysvetliť a zdefinovať ich. V prílohe č. 1 uvádzame preto slovník špecifických termínov a výrazov, ktoré v príručke používame. Treba predovšetkým vymedziť termín *školský program drogovej prevencie*. V niektorých krajinách ním označujú špecializované poskytovanie informácií a intervencií spojených so zneužívaním drog v školách. V mnohých anglicky hovoriacich krajinách zahrňujú pod termín *drogové vzdelávanie* celú škálu aktivít spojených s drogami a ich užívaním v školách. V iných krajinách sa zasa vzťahuje len na vzdelávacie aktivity v rámci školského programu drogovej prevencie. V Belgicku na označenie komplexného preventívneho programu v škole používajú termín *drogová politika*, kým v iných krajinách *drogová politika* znamená písomné nariadenia a smernice, ktoré upravujú problematiku užívania drog v školách.

V tejto príručke bude termín *školský program drogovej prevencie* označovať kompletnú škálu teoretických východísk, cieľov, postupov a aktivít, ktoré sú spojené s prevenciou užívania drog v škole.

Štruktúra školského programu drogovej prevencie

Obsah:
Teoretické východiská
a prístup

Aktivity
Vzdelávacie aktivity
Voľnočasové aktivity

Politika:
Nariadenia a smernice
o užívaní drog a problémoch s drogami na

Ako túto príručku používať

Táto príručka poskytuje základný rámec pre vytváranie komplexného školského programu drogovej prevencie. Jednotlivé kapitoly sa navzájom dopĺňajú, no možno využiť každú aj samostatne. Každá totiž užívateľovi poskytuje špecifické postupy, nástroje a informácie, ktoré možno prispôbiť už existujúcim programom. V záujme efektívnosti by však mali byť jednotlivé postupy a informácie používané v rámci komplexného školského programu drogovej prevencie.

Štruktúra príručky

Obsah, efektívnosť a najlepšie uplatnenie v prostredí školy

V 1. kapitole odpovedáme na otázky, čo chápeme pod drogovou prevenciou, prečo je školská drogová prevencia taká populárna, a z ktorých východiskových princípov sme vychádzali pri písaní tejto príručky. Uvádžame ďalej základné informácie o užívaní drog v populácii žiakov stredných škôl v Európe a o niektorých trendoch v ich užívaní v cieľovej skupine mladých ľudí vo veku 11 – 18 rokov.

Hlavnou témou 2. kapitoly je efektívnosť školskej drogovej prevencie a niektoré kritériá kvality efektívnej školskej drogovej prevencie, založené na systematickom spracovaní vedeckých dôkazov o efektívnosti existujúcich programov.

V 3. kapitole doporučujeme ako so školským preventívnym programom „začať“, ako vymedziť ciele programy a ako zostavovať jeho štruktúru. Ďalej uvádzame príklady a spôsoby, ako vytvoriť efektívny drogový preventívny program.

V 4. kapitole demonštrujeme dôležitosť dobrej sociálnej klímy a zaangažovanie všetkých osôb v škole. Sú to kľúčové faktory, ktoré ovplyvňujú zdravie a duševnú pohodu žiakov a zamestnancov školy. Definujeme ďalej kľúčové indikátory, ktoré ovplyvňujú sociálnu klímu v škole a predkladáme návrhy na ich zlepšenie. Súčasne naznačujeme potencionálne riziká, ktoré môžu spôsobiť nežiadúce efekty.

Implementácia, monitoring a vyhodnocovanie

V 5. kapitole prezentujeme konkrétnu implementáciu školskej drogovej prevencie, ktorá sa v praxi osvedčila. Tento 4-fázový model prevedie školu cez hlavné štádia implementácie, ktoré sú podložené zoznamom na konci každej fázy. To umožňuje školám implementovať drogový preventívny program so správnou štruktúrou a organizáciou, čo - ako ilustruje kapitola 2 - je jedným z rozhodujúcich faktorov úspešnosti efektívneho preventívneho programu.

Kapitola 6 ponúka čitateľovi model monitoringu a hodnotenia „stavu vecí“ na školách, čo sa týka drog a drogovej prevencie. Prostredníctvom série dotazníkov, si môžu školy vytvoriť lepší obraz o tom, aké majú žiaci v škole zázemie a do akej miery sú spokojní, a tiež ako vnímajú oni a ostatné osoby z prostredia školy drogy a drogovú prevenciu. Tieto informácie môžu byť využité pri vytváraní nového alebo pri prispôbovaní existujúceho preventívneho programu. Priložené sú obe inštrukcie ako používať dotazníky ako aj samotné otázky.

Pomocou techník hodnotení, ktoré sú popísané v kapitole 7, môžu školy analyzovať a vyhodnotiť existujúce programy alebo inkorporovať hodnotiaci systém do nového programu. Výsledky hodnotení umožnia školám zistiť či sú, alebo nie sú efektívne ich drogové preventívne programy.

Na niekoľkých miestach v tomto manuály sú uvedené príklady a nástroje, ktoré - ako dúfame - poskytnú čitateľom praktické návrhy a podklady, ktoré môžu použiť pri aktivitách na školách.